

В. М. Баран,

Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка, м. Дрогобич

НАГОЛОС У ТВОРЕННІ АНГЛІЙСЬКОГО ДИСКУРСУ: СПРИЙНЯТТЯ ТА РОЗУМІННЯ

Статтю присвячено аналізу сучасних підходів до вивчення проблеми моделей наголосу та їх вплив на сприйняття та розуміння англійського мовлення.

Ключові слова: моделі наголосу, ментальний лексикон, склад.

Статья посвящена анализу современных подходов к изучению проблемы моделей ударения и их влияние на восприятие и понимание английской речи.

Ключевые слова: модели ударения, ментальный лексикон, слог.

The article is devoted to the analysis of the contemporary approaches to the problem of the stress and stress patterns and its influence on the perception and understanding of the English language.

Keywords: stress patterns, mental lexicon, syllable.

Відомо, що словесний наголос в англійській мові є «вільним». Сьогодні лінгвісти мають тверде переконання, що природа вільного наголосу в тій чи іншій мові визначається непередбачуваністю його позиції у слові. Проте, дослідження показують, що в англійській мові є певні чинники, які визначають місце словесного наголосу. На відміну від мов, де наголос у слові є абсолютно «вільним», свобода наголосу в англійській мові обмежується рядом тенденцій, які все ж дозволяють передбачати його позицію. Однак, треба пам'ятати, що і Даніель Джонс відзначав, якщо це взагалі можливо, щоб сформулювати правила розстановки словесного наголосу в англійській мові, вони завжди будуть містити ряд винятків [6, с. 277].

Не можна не погодитися з твердженням, що розташування і ступінь словесного наголосу в складних та похідних словах англійської мови визначаються історично сформованими факторами. Суперечливий характер тонічних варіантів слів може бути пов'язаний з одночасним і відмінним у часі впливом на тонічну структуру слова, викликаним різними чинниками та акцентними закономірностями. Д. А. Шахбагова пояснює нестійкість тонічного балансу складних слів нестабільним семантичним балансом їх компонентів [1, с. 177].

Не заглиблюючись у лінгвістичні та історичні причини тонічних варіацій, досі очевидним є вагомість самого поняття «словесний наголос», а також значущість тонічних моделей, як одних з найважливіших чинників просодії, що великою мірою впливають на творення та сприйняття англійського дискурсу.

Стаття пов'язана з темою дослідження кафедри практики англійської мови Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка «Формування фонологічної компетенції студентів вищих навчальних закладів», де вирішення проблеми відбувається шляхом зіставлення різних лінгвістичних підходів.

Обраною тематикою займалися такі науковці, як Даніель Джонс, *Джюльєтта Шахбагова*, Енн Катлер, Катрін Браумен, Галина Скуланова, Миколай Трубецької, Георгій Торсуєв, Вячеслав Васильєв, та багато інших, оскільки акцентологія була і досі є проблемною гілкою фонетики, що спонукало лінгвістів вести як синхронічні, так і діахронічні дослідження.

Метою написання статті є висвітлення лінгвістичних підходів до проблеми наголосу та його вплив на сприйняття та розуміння мовного матеріалу.

Моделі словесного наголосу є невід'ємною частиною фонологічної репрезентації слів у ментальному лексиконі; вони не утворюються певним правилом. Незважаючи на те, що можна навести ряд прикладів, де мовці володіють загальними знаннями закономірності таких моделей у своїй рідній мові, вони можуть «підпасувати» відповідні шаблони до нових похідних або безглузвих слів за аналогією з іншими відомими їм словами – хоча є достатні докази того, що в процесі творення мовлення моделі словесного наголосу не присвоюються кожному слову застосуванням загальних правил, але сприймаються разом із вимовою, коли слово «виймається» з ментального лексикона [4, с. 79].

Доказом цього, для прикладу, можуть служити здогади мовця, коли той не пам'ятає слово, але має його «на кінчику язика». Шукаючи слово Ghirardelli, мовець виробив кілька здогадів: Garibaldi, Gabrielli і Granatelli. Усі з них мають певні спільні звуки, переважно початкові та кінцеві, але, що важливо, усі слова мають однакову кількість складів та однакову модель наголосу, як і в оригінальному слові. Браун і Макніл запропонували гіпотезу, що лексичні одиниці, які рідко використовуються, можуть стати «слабкими» через нечасте вживання, так що тільки деякі частини читаються – можливо, початок і кінець, але часто сприймається кількість складів і розташування первинного наголосу. Цей аргумент передбачає що моделі наголосу присутні в лексиконі [3, с. 332].

Дослідження обмовок у спонтанному мовленні малює аналогічну картину. Наприклад, було висловлено думку, що семантично незв'язані помилки заміщення слова, наприклад, *confession – convention* виникають тоді, коли замість потрібного слова в ментальному лексиконі «виринає» помилково вибраний близький суфікс. Такі помилки підтверджують існування одного ментального словника – лексикона, оскільки лексикон сприйняття та лексикон творення – ідентичні [5, с. 512]. Такі звукові подібності включають модель наголосу: майже без виключення помилкове і потрібне слово мають однакову кількість складів та однакову позицію первинного наголосу.

Інша мовленнєва помилка – це неправильне застосування власне самого наголосу, наприклад, *super^fluous* замість *su^perflu^ous*. Такі помилки не є рідкістю, і вони показують закономірність: наголос падає неправильно на склад, який є наголошеним у спорідненому слові *superfluity*.

Катлер стверджує [4, с. 71], що слова, які походять від однієї кореневої морфемі зберігаються разом в ментальному лексиконі, і, що виникають, помилки наголосу, коли вибирають корінь і правильне закінчення, але основний наголос падає на склад, який має бути наголошений не у похідній, але в іншому члені лексичного кластера. Ця думка також спирається на лексичній репрезентації інформації, яку несе в собі наголос. Відповідно можна було б очікувати, що ідентифікація лексичної картини наголосу буде відігравати велику роль в розпізнаванні слів під час розуміння мовлення. І це дійсно так. Наприклад, коли невірно чують слова, саме модель наголосу, а також природа наголошеного складу визначають, що слухачі думають, що вони чують. Типовими слуховими помилками є: *your purse* замість *reverse*, *are you using paint remover?* замість *are you gonna paint your ruler?* Інформація наголошеного складу була використана для перебудови повідомлення, в якому кількість складів і модель наголосу такі ж, як в оригіналі, але присутні і певні додаткові нюанси. І лише семантична невідповідність попереджає слухача про те, що він щось почув не так. Можна припустити, що реконструкція висловлювання на основі часткової інформації таким способом не обмежується тими випадками, коли вона подає невірний результат; але якщо би це не давало часто прийнятні результати, імовірно, було б закинуте як стратегія сприйняття мовлення.

Що відбувається, коли інформація, яку несуть в собі моделі наголосу невірна? Зовсім не дивно, що це часто породжує помилку інтерпретації. Каламбур, не в змозі створити очікуваного ефекту, коли він пов'язаний зі зміною позиції наголосу. Енн Катлер твердить, що слухач, який почув слово *perfectionist* із наголосом на першому складі, та, відповідно, і фонетичним феноменом редукції у другому, сприйме його як *perfect shnist*, і тільки з усвідомленням того, що ніякого значення слово *shnist* не має, він зрозуміє свою помилку. [4, с. 72] Банзал представив слухачам запис розмови індійців англійською мовою, які часто застосовують словесний наголос неортодоксальним чином, і виявилось, що слухачі схильні інтерпретувати те, що вони почули, щоб матеріал відповідав моделі наголосу, хоча це часто суперечило сегментній інформації. [2, с. 151] Для прикладу, коли слова із наголосом на першому складі вимовлялися із наголошеним другим складом, слово *atmosphere* чулося як *must fear*, *written* як *retain*. Подібно ж коли двоскладові слова із наголосом на другому складі вимовлялися з наголошеним першим, то слухачі сприймали *prefer* як *fearful*, *correct* як *carried*, і *about* як *come out*.

Робінсон провів експериментальне дослідження важливості моделей наголосу у розпізнаванні слів. Слухачі чули перелік двоскладових вигаданих слів з наголосом на першому або останньому складі. Тоді їм представляли двоскладові послідовності, утворені із тих складів, які вони вже чули, хоча в інших комбінаціях. Суб'єкти, як правило, помилково сприймали ці послідовності, якщо рівні наголосу у складах були такими ж, як у вихідній презентації [7, с. 84]. Подібним чином, як результат подібності моделей наголосу, було виявлено ефекти інтерференції при вільному відтворенні в пам'яті, як вигаданих слів, так і коротких фраз; іншими словами, моделі наголосу можуть спричинити неправильне сприйняття.

Висновки. На основі викладеного можна дійти висновку, що наголос та його моделі значною мірою впливають на сприйняття мовного матеріалу та відіграють важливу роль у творенні англійського дискурсу, особливо, коли мова йде про фонетично коректне формулювання висловлювання. Словесний наголос є важливою частиною вимови, що більше, прямо, чи опосередковано, через свої сегментні нюанси, наголос має велике значення в англійському мовленні при розпізнаванні слів.

Перспективи подальшого дослідження вбачаємо в систематизації уже досягнутих результатів у даному напрямі, а також у глибшому та ширшому аналізі сучасних експериментальних підходів до вирішення даної проблеми.

Література:

1. Шахбагова Д. А. Фонетическая система английского языка в диахронии и синхронии (на материале брит., америк., австралийск., канадск. вариантов английского языка). – М. : Изд-во «Фоллис», 1992. – 284 с.
2. Bansal, R. K. The Intelligibility of Indian English. Ph. D. Thesis, London University, 1966. – 174 p.
3. Brown, R. & D. McNeill. The «tip of the tongue» phenomenon. *Journal of Verbal Learning & Verbal Behavior* 5, 1966. – pp. 325-337.
4. Cutler, A. Errors of stress and intonation. In V. A. Fromkin (ed.) *Errors in Linguistic Performance: Slips of the Tongue, Ear, Pen and Hand*. –New York : Academic Press, 1980. – pp. 67-80.
5. Fay, D. A. & A. Cutler. Malapropisms and the structure of the mental lexicon. *Linguistic Inquiry* 8, 1977. – pp. 505-520.
6. Jones. D. *The Phoneme, Its Nature and Use*. – Cambridge, 1976. – 308 p.
7. Robinson, G. M. (). Rhythmic organization in speech processing. *Journal of Experimental Psychology: Human Perception & Performance*, 3, 1977. – pp. 83-91.